

**ELITA ACADEMICĂ ÎN ANII PROLETICULTISMULUI.
COMENTARIU LA O SCRISOARE INEDITĂ:
ÁLVARO GALMÉS DE FUENTES¹ CĂTRE TUDOR VIANU**

Alexandru GAVRILESCU
Oana-Lucia DIMITRIU

Abstract: Based on the research of the propaganda literature in 1959, the article analyzes the relationship between the forms of the political power and the scientific elite in Romania, the role of the UNESCO in overcoming the ideological borders between East and West through colloquia, seen as forms of European cultural unity opposing dogmatism and trends of subordinating culture in countries with popular democracy.

Keywords: proletarian culture, linguistics, Romanian Academy, Álvaro Galmés de Fuentes, Tudor Vianu.

Articolul analizează pe baza cercetării literaturii partinice din anul 1959 raportul dintre formele puterii politice și elita științifică din România, rolul UNESCO în depășirea granițelor ideologice dintre Est și Vest prin instrumentalizarea colocviilor ca forme ale unității culturale europene, opuse dogmatismului și tendințelor de subordonare a culturii.

În anul 1959, un eveniment de anvergură avea să dezvăluie lumii academice internaționale autoritatea și prestața elitei literaturii, istoriei artei și lingvisticii românești². Este vorba de *Colocviul de civilizații, literaturi și limbi romanice* desfășurat la București

¹ Álvaro Galmés de Fuentes (Madrid, noiembrie 1924-5 februarie 2003), filolog, dialectolog și arabist spaniol, membru al Academiei Regale de Istorie, profesor de filologie romanică la Universitățile din La Laguna, Oviedo și Complutense din Madrid, profesor invitat la Universitățile din München, Wisconsin și Princeton. A fost considerat unul dintre autoritățile spaniole și mondiale de frunte ale filologiei romane și arabe. Biblioteca sa personală cuprinzând peste 3000 de volume a fost donată Universității din Oviedo. Laureat al Premiului Național de Cercetare „Ramón Menéndez Pidal”. Membru de onoare al Academiei de limba asturiană, precum și membru al Comitetului Internațional de Studii Moriscos. Lucrări: *Las sibilantes en la Romania*, (1962), *Epica árabe y épica castellana* (1978), *El libro de las batallas, narraciones caballerescas aljamiado-moriscas* (1975), *Historia de los amores de Paris y Viena* (1970) ș.a.

² Academicienii Iorgu Iordan și Al Rosetti participaseră la lucrările celui de al IX-lea *Congres de lingvistică romanică* desfășurat la Lisabona între 31 martie-4 aprilie 1959. Din delegația română au făcut parte și D. Macrea și Boris Cazacu, reprezentând universitățile din Cluj și București. Cu acest prilej, acad. Al. Rosetti a propus ca viitorul congres să se țină la București. Propunerea a fost susținută de Carlo Tagliavini (Padova) și G. Rohls (München); între 20 și 29 mai 1959, Al. Rosetti susținuse conferințe de specialitate la Institutul de romanistică al Universității Humboldt din Berlin, vezi *Analele Academiei RPR*, volumul IX, București, 1961, p. 467, 469, 472.

între 14-19 septembrie, sub auspiciile Comisiei naționale UNESCO și Academiei Române, la care au participat savanți din 18 țări, inclusiv din țări neromanice. Evenimentul reunea în Aula Academiei lingviști, istorici ai artei, critici literari, scriitori și diplomați.³ Între aceștia, Roman Jakobson, SUA, Alf Lombard, Suedia, Roger Caillois, René Gsell, Jean Varloot, Alphonse Dupront, Franța, Paul Aebischer, Elveția, Ernesto de Faria, Serrafim De Silva Neto, Brazilia, Angelor Monteverdi și Giuseppe Petronio⁴ din Italia, Emilio Alarcos Llorach, Manuel Alvar, Alvaro Galmes de Fuentes, Spania, Mariano Picó-Salas Venezuela, Paul Russell Gebbett, Marea Britania, delegați din Cehoslovacia, RDG, RFG, Bulgaria, Iugoslavia Polonia. România a fost reprezentată de Iorgu Iordan, Emil Petrovici, Al. Rosetti, Tudor Vianu, Demostene Botez, G. Călinescu, Emil Condurachi, C. Daicoviciu, Al. Graur, G. Oprescu. Cu statut de „observatori”: Alexandru Balaci, Geo Bogza, Eusebiu Camilar, Vera Călin, Boris Cazacu, Tatiana Cazacu, N. N. Condeescu, Paul Cornea, I. Coteanu, Ov. S. Crohmălniceanu, Al. Dima, I. Elemer, Nina Façon, M. Gafița, G. Ivașcu, Henri Jacquier, Valentin Lipatti, Andrei Oțetea, Edgar Papu, Al. Philippide, N. I. Popa, Liviu Rusu, E. Schileru, A. M. Sperber, Ferenc Szelmer, Cicerone Theodorescu. Organizată la inițiativa României, acțiunea urmărea să dezbată rolul țărilor romanice în formarea culturii moderne, caracterele comune ale dezvoltării artelor la popoarele romanice, ca și elementele generale Orientului și Occidentului, domenii specifice de cercetare pentru istoria și filosofia culturii, depășindu-se astfel logica postbelică a lumii bipolare în favoarea transferului reciproc al rezultatelor științifice.⁵ Ieșirea din paradigma

³ „Buletin al Comisiei Naționale a Republicii Populare Române pentru UNESCO”, nr. 3-4, București, 1960, p. 3-95, unde sunt prezentate delegațiile prezente la eveniment. Schimbare de titlu: „Revista Comisiei Naționale pentru UNESCO”, 1975; „Curier. Buletin al Comisiei Naționale a României pentru UNESCO”, 1999; José Joaquín, *Actes du Colloque International de Civilisations, Littératures et Langues Romanes, Bucarest, Commission Nationale Roumaine pour l'Unesco*, în „THESAURUS”, Tomo XIX. Núm. 3 (1964), p. 578-583. Numele lui Álvaro Galmés de Fuentes nu este amintit.

⁴ Giuseppe Petronio (1909-2003), critic și istoric italian, profesor în 1939 la Universitatea „Al. Ioan Cuza” și director al Institutului Italian de Cultură din Iași, inițiator și director al revistei ieșene „Italica”, 1941-1942, publicație anuală de studii italiene care se edita în România și în Italia, în care se regăsesc semnăturile unor Andrei Oțetea, Ilie Minea, Iorgu Iordan, Gheorghe Ivănescu, Nicanor Rusu. Autor al studiului *Impresii despre Caragiale*, din care tradus *O scrisoare pierdută / La lettera smarrita*; a îngrijit *Antologia Della Narrativa Romena*, Guanda, Modena, 1956; coautor, alături de Nina Façon și Alexandru Balaci, al unui *Mic dictionar român-italian și italian-român*/ Bologna, 1963 etc. Biblioteca Academiei Române deține originalul scrisorii adresate de Giuseppe Petronio lui Tudor Vianu, iunie 1960, Cota S.46/MCLIV, hârtie cu antetul Universității din Calgari, 1 filă; 23 x 15 cm + plic; 15,5 x 12,5 cm, text dactilo cu semnătură autografă, în care îl roagă să-i trimită o schiță biografică pentru a fi inclusă în *Dicționarul enciclopedic al literaturii italiene*. Epistola a fost reprodusă de Maria Alexandrescu Vianu și Vlad Alexandrescu în volumul *Scrisori către Tudor Vianu*, București, Editura Minerva, Anul 1997, vol. III, p. 240-241.

⁵ În articolul *UNESCO și cultura modernă*, publicat în „Buletinul comisiei Naționale a RPR pentru UNESCO”, nr. 1/1959, T. Vianu avansa premisa că marile congrese științifice sunt creații ale secolului al XX-lea. De asemenea, că „științele moderne sunt produsul colaborării, imperativ modern care exclude discriminările între state și națiuni, cercetarea desfășurată într-un orizont îngust aparținând trecutului, cabinetul de lucru cel mai liniștit fiind locul prin care trec toate drumurile lumii, tipul moral al savantului înlocuind pe meditativul solitar” (Descartes, tolănit pe cuptorul casei din Suabia, „torcându-și gândurile”). Și o remarcă importantă: „Cei mai bătrâni dintre noi au trăit de două ori, în timpul vieții lor, momentul reluării legăturilor culturale dintre națiuni”.

războiului rece,⁶ cultural personificat de cosmopolitism,⁷ imprima manifestării științifice o alternativă mentală la frontierele ideologice, dezbaterea într-o manieră autonomă a problemelor civilizației românești fiind expertizată de figuri emblematice ale Academiei Române, ca Iorgu Iordan, Emil Petrovici, Al. Rosetti și Tudor Vianu, de cercetători ai institutelor de lingvistică și de specialiști din cadrul filialelor de la București, Iași și Cluj. Practic, motivarea interesului național conferea Academiei Române rolul de pivot decisiv, mentalitățile și practicile mediatice ale populismului și izolaționismului cultural substituindu-se cu proceduri și schimburi de idei între două lumi antagoniste, ceea ce-i va consolida statutul autonom științific. Subiecte de prim ordin ale propagandei și retoricii, știința și artele vor revigora conținutul și calitatea relațiilor internaționale, diplomația clasică îmbogățindu-se cu vectorii diplomației culturale. Profitând de emergența noilor circumstanțe create de retragerea trupelor sovietice din țară în anul 1958 și de reconsiderarea tradiției legăturilor cu Occidentul⁸, elita academică a României reușește să includă problematica identitară în dezbaterea internațională, prin evantaiul cuantificabil al lingvisticii romanice,⁹ interacționând cu structurile instituționale din Occident prin canale de comunicare directe. În acest context, UNESCO înceta să mai reprezinte o instanță culturală ruptă de realitățile istorice și de blocajele geopolitice dintre cele două alianțe militare: NATO și Tratatul de la Varșovia.¹⁰ Cum se va dovedi mai departe, reuniunea internațională a romaniștilor de la București va rămâne în cronologia întâlnirilor științifice ca un moment de referință prin importanța acordată proiectului de elaborare a unui atlas lingvistic mondial, idee susținută de Roman Jakobson și Emil Petrovici, vastul proiect al

⁶ Ziaristul american Walter Lipmann a folosit această sintagmă în titrarea volumului *The cold war*, 1947.

⁷ „Pentru o justă orientare a activității științifice în R.P. R. Expunerea președintelui Academiei Republicii Populare Române, prof. Tr. Săvulescu, în ședința prezidiului Academiei RPR. Din 28 iunie 1948”, *Analele Academiei RPR 1948-1949*, p. 30, „Consacrarea (adesea „Bon pour l’Orient”) râvnită de unii oameni de știință din partea forurilor științifice ale statelor care, vreme îndelungată au ținut România în stare de vasalitate, este dovada unei atitudini de ploconeală degradantă, a unui servilism umilitor, a lipsei de mândrie națională, a desconsiderării virtuților creatoare ale poporului, a irosirii talentului aruncat pe pământul sterp al cosmopolitismului decadent”.

⁸ Ioan Calafățeanu, Cristian Popișteanu (coordonatori), *Politica Externă a României dicționar cronologic*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986, p. 267. Între 20 iunie-14 august 1959, o delegație economică guvernamentală română condusă de Alexandru Bărlădeanu, vicepremier și șeful misiunii românești la CAER, a întreprins o vizită în Marea Britanie, Italia, Elveția, Belgia și Olanda, în vederea găsirii unor soluții de rezolvare a problemelor litigioase și a relansării relațiilor economice, după refuzul României de a reglementa problema compensațiilor financiare decurgând din naționalizarea proprietăților, în iunie 1948, și lichidarea arieratelor.

⁹ În darea de seamă referitoare la lucrările celui de-al VIII-lea Congres de Studii Romanice care a avut loc la Florența între 3-8 aprilie 1956, Iorgu Iordan făcea observația că studiile de lingvistică romanică lasă de dorit, învățământul universitar din România consacrand acestei discipline două ore de curs și o oră de seminar pe săptămână.

¹⁰ *România o voce distinctă în Tratatul de la Varșovia. Memorii 1980-1985. Dialog cu Dumitru Avram*, Editura Aldo, București, 1999. Pactul de la Varșovia sau Tratatul de la Varșovia, numit în mod oficial Tratatul de prietenie, cooperare și asistență mutuală a fost o alianță militară a țărilor din Europa Răsăriteană și din Blocul Răsăritean, care voiau să se apere împotriva amenințării pe care o percepeau din partea alianței NATO (fondată în 1949). Tratatul de la Varșovia a fost inițiat de către Nikita Hrușciiov în 1955 și a fost semnat la Varșovia pe 14 mai 1955. Pactul și-a încetat existența pe 3 martie 1991 și a fost în mod oficial dizolvat la întâlnirea de la Praga, pe 1 iulie 1991.

atlasului fonologic și gramatical al lumii implicând elitele din ambele blocuri politice. Se trecea astfel de la metoda istorico-comparativă a lingvisticii indo-europene, apogeu atins de școala neogramarienilor, la studiul topolingvisticii, elementul geografic implicând sincronice metode diacronice și metalingvistice prin descrieri structurale. Spre deosebire de atlasele lingvistice limitate la o singură limbă sau la limbi puternic afiliate, atlasul mondial oferea posibilitatea studierii fenomenelor specifice „limbilor în contact”, ceea ce puna în competiție, în acest stadiu, proiectul atlasului european cu atlasul internațional slav,¹¹ chestionarele redactate de lingviștii sovietici urmărind evidențierea originii comune slave, principiul filiației istorice, valid pentru un atlas indo-european, devenind lacunar și imperfect față de dimensiunea socio-lingvistică a atlasului european. Asemenea imperative științifice justifică tema colocviului de la București și participarea unor personalități de excepție în domeniul geografiei lingvistice, disciplină centrată pe studiul raporturilor dintre lingvistică și istoria culturală. Se impune subliniat faptul că spre deosebire de celelalte discipline ale științelor sociale, lingvistica românească își protejase discursul de imixtiunile puterii și de influențele partinice, reușind să se imunizeze împotriva abdicărilor conjuncturale. Față de circumstanțele istorice ale anului 1959: generalizarea metodei realismului socialist în actul de creație, înscenările și procesele publice¹² de demascare a dușmanilor poporului etc. Momentul *București UNESCO – 1959* se constituia într-un eveniment științific discordant față de tiparele proletcultiste¹³. Dacă zugrăvirea elanului

¹¹ *Общеславянский лингвистический атлас en russe* (OLA), proiectul atlasului lingvistic internațional elaborat în 1958, în urma hotărârilor adoptate la cel de al IV-lea Congres Internațional al slaviștilor de la Moscova. Proiectul se compune din două părți, prima acoperind domeniile lexicografiei, morfologiei și a semanticii, a doua fiind dedicată gramaticii, foneticii și fonologiei. Datele recoltate în urma anchetelor de teren efectuate între 1965-1975 provin din 850 de localități diferite.

¹² Dorin-Liviu Bîțfoi, *Așa s-a născut omul nou. În România anilor '50*, Editura Compania, București, 2012: „În urma reverificării trecutului, numeroși studenți sunt dați afară pentru vini imaginare ale părinților. Unul nu a declarat la înscriere că tatăl său e popă, altul că are rude legionare. La avizierul facultăților e un adevărat pelerinaj. Un student cu părinții morți în lagărele naziste se află la un pas de a fi exclus din facultate pentru că poartă un balonzaid negru, ceea ce denotă cosmopolitism, occidentalism. În realitate, este singura lui haină și o vopsește pentru că e pătată și veche. Mai mulți studenți sunt bătuți în comitetele U.T.M”. Biografia istoricului Al. Zub include munca silnică în Balta Brăilei pentru „infracțiunea” de a fi organizat împreună cu alți tineri o festivitate legată de împlinirea a 500 de ani de la urcarea pe tron a lui Ștefan cel Mare. Student în anul al IV-lea, Răzvan Theodorescu este exmatriculat în luna aprilie 1959 din Facultatea de Istorie din București pentru „manifestări și concepții antisovietice” și trimis trei ani „la betoane” în vederea reeducării prin muncă. În același timp, *Rezoluția plenarei C.C. al P.M.R. din 9-13 iunie 1958* chema suprastructura vigilență la „demascarea și smulgerea din rădăcini a împăciuitoarismului, la întărirea vigilenței împotriva oportunistului, revizionismului și fracționismului”, pretext pentru epurări, crime politice și reincarcerarea persoanelor „periculoase”.

¹³ În „Gazeta literară”, nr. 24, joi 12 iunie 1958, Ion Vitner, lansase sentențios în articolul *Două drumuri în critica literară* : „Atunci când realitatea este socialistă, conștiința criticului trebuie să fie și ea socialistă”; în nr. 25, joi, 19 iunie 1958, Savin Bratu semnase filipica *Fantoma lui Maiorescu*, punând la zidul proletcultist conferința: *Despre socialism și comunism*, ținută de mentorul Junimii la Colegiul Sfântul Sava, prelucrare stângistă a articolului lui Al. Pelimon din „Reforma”, 24 septembrie 1958, Maiorescu fiind demonizat pentru concluzia imposibilității aplicării în practică a idealurilor socialiste și caracterul dăunător al propagandei comuniste. Aceeași revistă, „Reforma”, Anul V, nr. 30, joi 24 iulie 1958, p. 2, prelua din oficialul „Scânteia” nr. 4270/71 din 18-19 iulie 1958, p. 2, directiva „Pentru întărirea principialității marxist-leniniste în critica literară”, admonestându-l de această dată pe G. Călinescu pentru „neînțelegerea naturii satirei sociale a marelui Ion Luca Caragiale care consta în vigoarea critică socială a orânduirii burghezo-moșierești”, *Principiile de*

națiunii muncitoare și figura omului nou fuseseră încorporate în discursurile criticii literare, „alăturate cauzei poporului și construcției socialismului”, lingvistica românească înfruntă anii proletcultismului prin menținerea fermă și constantă a statutului său științific. Mai mult, se delimitează critic, în 1958, de exagerările privind aportul slav la procesul formării poporului român, teză menită să creeze o identitate unică a popoarelor din Europa de Răsărit. Ecourile propagandistice ale noii geopolitici se regăsesc în încercările de falsificare a istoriei, Mihail Roller¹⁴ exagerând ca autor de manuale și cursuri universitare influența slavă în formarea etnică a românilor. Prinsă în menghina proletcultismului profesat de scriitorimea angajată și tezismul slavofil, lingvistica românească își va asuma rolul de apărătoare a valorilor naționale, contracarând hegemonia practică în numele internaționalismului socialist. Convertirea ideologică pentru cel mai uman sistem politic posibil mobilizase, începând cu anul 1948, un spectru variat de influențare ideologică, proletcultismul, realismul socialist, centralismul democratic, partidul unic al clasei muncitoare etc. devenind produse de import în țările Pactului de la Varșovia, țări confruntate cu puterea integrativă a noului militarism democrat-popular. Pe acest front al confruntării dintre ideile științifice și pseudo-științifice cosmetizate de triumfalismul socialismului global, lingviștii români se situează în avangarda științifică, distanțându-se de

estetică, 1939, bazându-se pe concepții „agnostice, nerealiste despre artă”; Ov. S. Crohmăniceanu reunea în nr. 67 al colecției „Mica bibliotecă critică”, cu titlul lozincard „Pentru realismul socialist”, trei studii: *Despre articolul lui Lenin: „Organizația de partid și literatura de partid”*, care destramă iluzia autonomiei esteticului *Realismul socialist și revizionismul*, „amplă analiză a luptei pe tărâm ideologic dintre cele două culturi contemporane”, *Ce a dat partidul scriitorilor noștri*, respectiv concepția proletariatului revoluționar despre lume și viață. În „Studii și cercetări de istorie literară și folclor”, anul IX, nr. 1, 1960, M. Beniuc¹³ ridică în slăvi *Leninismul și problemele dezvoltării literaturii și artei*; Mihai Novicov¹³: *Principiul leninist al partinității și lupta ideologică de azi în literatură*; T. Vârgolici: *Ideile leniniste despre literatură și artă în presa românească înainte de eliberare*; Marin Bucur: *Învățătura leninistă, îndrumător al științei literare contemporane*, Rodica Florea: *Chipul lui Lenin în literatura noastră actuală* (V. Tulbure, Emil Dorian, Florin Tornea, Petre Solomon, V. Porumbacu, Eug. Frunză); în nr. 3, 1960, Stancu Ilin: *Primele semne ale realismului socialist în literatura română*, M. Novicov: *Luptătorul comunist – eroul principal al literaturii contemporane*, lucrare elaborată pentru sesiunea științifică organizată de Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași la sărbătorirea centenarului, autorul pornind de la ipoteza că individualismul constituie elementul natural în care prosperă capitalismul, ideologia proletară negându-l în mod spontan și direct. La rândul lor, bibliotecile din Republica Populară Română aveau rafturile ticsite cu maculatură propagandistică, diseminând aceeași ideologie: D. Cerkașin, *Concepțiile estetice ale lui G. V. Plehanov*; Ivanov K., *Învățătura marxist-leninistă despre bazele organizatorice ale partidului comunist* (limba rusă); *Curs de materialism dialectic și istoric. Întrebări de control și bibliografia pentru anii 1 și 2 de studii. Învățământul de partid pe anul 1957/1958* (în limba germană); Negodiaev I. *Revizionismul contemporan-unealta reacțiunii* (în limba rusă); *Opere complete și alese ale conducătorilor partidelor comuniste și muncitorești* (Gheorghi Dimitrov, album, T. Jivkov, Gomulka V., Ho Și Min, Mao – O viață închinată Vietnamului, Mao Tze Dun, N. S. Hruscirov); figurau și amintiri ale participanților la construirea socialismului în URSS, studii despre viața și opera lui A. M. Gorki, broșuri despre concepțiile estetice ale lui Maiakovski și teoria realismului socialist (A. M. Upit), sinteze tematice despre apariția romanului epopee, istoria eroului în literatură, scriitorul și noua realitate, *Lumină deasupra pământului*, de S. Babaevski, *Cauza lui Marx, Engels, Lenin, Stalin este de neînvincis, Armata Sovietică, strajă de nădejde a păcii și libertății popoarelor* etc.

¹⁴ Mihail Roller, *Sarcini noi în studiul istoriei României*, „Studii”, I, ianuarie-martie 1948, p. 128-134; *Realizări și sarcini noi pe tărâmul științelor istorice*, „Studii”, IV, anul 2, octombrie-decembrie 1949, p. 20-32; Liviu Pleșa, „Mihail Roller și <stalinizarea> istoriografiei românești”, în „Annales Universitatis Apulensis, Series Historica”, 10/I, 2006, p. 165-177.

doctrina autoritară a propagandei politice.¹⁵ Utilizată ca modalitate de manipulare și de seducție a conștiințelor la nivel de masă, dar și ca mijloc de identificare a opozanților față

¹⁵ „Insuficienta legătură” dintre critica plastică și centrele importante ale construcției socialiste, între critici și oamenii muncii, era vehement criticată de organul teoretic al partidului, „Lupta de clasă”. Secția de critică a Uniunii Artiștilor Plastici (Mircea Popescu, Eugen Schileru, Maria Benedict, Amelia Pavel, E. Costescu, Remus Niculescu și Petre Comarnescu) se angaja ca fiecare membru al ei să fie încadrat într-o formă superioară de învățământ ideologic și să prezinte referate cu privire la materiale de specialitate apărute în presa sovietică și a celorlalte țări socialiste (cf. „Lupta de clasă”, nr. 7, iulie 1959, nota „Cu privire la unele articole despre creația artistică actuală”). Pentru că nu și-au însușit principiile de bază ale învățaturii marxiste despre războaiele drepte și nedrepte, „obligație elementară”, și nu au valorificat ideile lui Alexandru Sahia, regizorii filmului *Viața nu iartă*, Iulian Mihu și Manole Marcus, sunt muștrați în organizația de partid, creația lor comunicând „un mesaj confuz și încâlcit, îmbâcsit de elemente psihologice și psihopate”. În cazul ecranizărilor clasice, Gheorghe Nagy și Murel Micheles sunt dojeniți că l-au transformat pe odiosul Nae Girimea (*D'ale carnavalului*) într-un personaj pozitiv, deși aveau datoria să „trezească râsul zeflemilor, dezgustul pentru morala putredă burgheză” (cf. G. Constantinescu, Virgil Pop, *Problemele creației cinematografice în dezbaterile adunării organizației de partid*, „Lupta de clasă”, 5, Seria a V-a, anul XXXIX, mai 1959, p. 53-62). O notă cu caracter de directivă, „Pentru o poezie strâns legată de actualitate, bogată în idei” (cf. „Lupta de clasă”, nr. 3, martie 1959, p. 113), pledează pentru o creație inspirată din munca eroică de construire a socialismului, combătând poezia lipsită de idei, „descrierea apolitică a unor operații de producție, presărată din loc în loc cu floricele stilistice” (referire la poezia lui Andi Andrieș, *Se toarnă fonta*, „Iașul literar”, nr. 11/1958): „Sub reflexul flăcărilor lente,/oamenii păreau că-s monumente/Frunțile–ncruntate căpătără/neștiute străluciri de pară,/și din hămesitele cuptoare,/fonta se prelinse în tipare./subțindu-și trupul de balaur/broderii țesând cu fir de aur”; În articolul *Creația literară și legătura scriitorului cu viața*, „Lupta de clasă”, nr. 4, aprilie 1959, p. 79, Savin Bratu accentuează aserțiunea că „realismul socialist duce pe o treaptă calitativ superioară tradițiile de aur ale creației artistice”, îndreptățind chemarea Uniunii Scriitorilor pentru integrarea efectivă a creatorului, pe o anumită perioadă de timp, în viața colectivității. [...] „Talentul masiv al lui Petru Dumitriu era pe marginea impasului dacă o intensă activitate de reporter al „Scânteii” nu l-ar fi smuls din mrejele modernismului pentru a-l apropia de viața efervescentă a prezentului și a-i dezvolta potențele realiste”, scrie S. B. La sate, *Comitetul pentru așezămintele culturale din RPR de pe lângă Consiliul de Miniștri, Serviciul de propagandă prin Conferințe*, pregătea transformarea socialistă a agriculturii pe modelul stalinist al „orânduirii colhoznice”, „calea spre pace, beșug și socialism”, textul elaborat de A.R.L.U.S.: „Calea spre colhoz a izbăvit pe țărani sovietici de exploatarea chiaburimii, de sărăcie și mizerie, asigurându-le un trai fericit și îmbelșugat”, text citit de activiștii partidului în căminele culturale, satanizând țărâniștea frunțasă și inventând suprastructura chiaburilor, „dușmanul neîmpăcat al țărâniștii sărace și mijlocașe”. Pe același ton, Mihu Dragomir validează (cf. Mihu Dragomir, *Literatura sovietică și cititorul român*, „Apărarea Patriei”, nr. 246 (4089) din 18 octombrie 1959) că literatura sovietică joacă un rol de frunte în educația comunistă a oamenilor muncii, „pentru care recunoștința noastră nu va fi niciodată îndeajuns de mare”. În încheiere, M. D. reproduce un paragraf din înaltele aprecieri ale lui N. S. Hrușciiov la Congresul al III-lea al scriitorilor sovietici: „Scriitorii sunt un fel de artileriști. Ei netezesc calea în vederea înaintării noastre, ajută partidul în educarea comunistă a oamenilor muncii”. Tonalitate inspirată de pertractările dintre realismul socialist și neorealismul italian, Institutul de Studii Româno-Sovietice al Academiei RPR, care monitoriza revista „Literatura Gazeta” (nr. 126, 1959), îmbrățișând ideea criticului literar italian Carlo Salinari (1919-1977) despre „partinitatea universală a artei”, cea care leagă societatea de făgașul socialismului, slăbiciunea acestei revoluții estetice opusă „decadentismului” constând în faptul că „nu a oglindit cotitura spre socialism care a intervenit în dezvoltarea omenirii”. Pentru a dovedi influența realismului socialist și în literatura occidentală, romanul lui Vasco Pratolini, *Metello*, publicat în 1956, este luat ca model al căutării creatoare apropiată de dogma partinică, neorealismul ratând însă dezvoltarea „în întreaga sa măreție istorică și umană tema majoră a vremurilor noastre – tema nașterii omului nou, comunist, în durerile luptei împotriva vechii orânduirii sociale”, sarcinile care revin scriitorilor în lupta pentru comunism putând fi îndeplinite numai de realismul socialist. Este și concluzia articolului semnat de V. Dneprov, *Realismul critic contemporan și problema inovației*, publicat în „Vaprosi literaturii”, nr. 2, 1959. „Sub pretextul căutării noului limbaj artistic al secolului al XX-lea, scrie Dneprov, decadentiștii se ocupă de nimicirea barbară a bogăției stilurilor individuale acumulate de realism”. Motiv ca „Expoziția internațională de artă de la Veneția” din 1958 să fie recuzată pentru „locul extrem de mare rezervat artei abstracte” și

de mirajul unui model de societate circumscrisă sferei de influență a Răsăritului, instrumentalizarea lingvisticii în serviciul geopoliticii se va vedea anihilată punctual prin răspunsuri la obiect, argumentate științific. Din acest punct de vedere, adnotările lui Lothar Rădăceanu¹⁶ la *Dicționarul limbii române literare contemporane* dezvăluie doar vârful aisbergului fricțiunilor dintre membri ai Academiei desemnați pe criterii politice și titulari consacrați prin opera lor științifică, decretul prezidențial 454 din 12 august 1948 privind reorganizarea Academiei Române producând fracturi între comisarii politici și adevărații oameni de știință. În articolul amintit, alegerile¹⁷ autorului deplâng „sărăcia vocabularului, slabele posibilități de derivație ale limbii române, lipsa de rezistență în încrucișările cu alte limbi datorată condițiilor istorice care au găsit poporul român mai «înnapoiat», supus sau dependent economic, social și politic”; în schimb, se apreciau lexicul preluat din slavă „cu mult mai mare decât cel latin, datorită prestigiului a ceea ce s-ar putea numi «modul de viață slavă», cuvinte ca dragoste și iubire luând locul vechilor cuvinte de proveniență latină, și faptul că din punct de vedere etimologic vocabularul de bază al limbii române devenise din latino-slav un latino-slav-neoromanic!”¹⁸ O punere la punct vine de la Werner Bahner (Leipzig)¹⁹: [...] „Cu toate că, cu excepția Italiei, nu se găsesc în celelalte țări decât dovezi izolate în această privință (respectiv dacă țările vest-romanice cunoșteau limba română și dacă aceasta era privită ca o limbă romanică n.n.) este totuși important și nu lipsit de atracție faptul că limba română a fost caracterizată, în țările amintite, ca o limbă romanică”. Studiul lui Eugen Seidel de la Universitatea „Humboldt” din Berlin, fost profesor la Universitatea „Victor Babeș” din Cluj, *Elemente sintactice slave în limba română* va fi recenzat de lingvistul G. Mihăilă²⁰ în termeni incisivi. Filologul respinge acuzația că „în România nu există o tradiție a studiilor de slavistică explicată de Eugen Seidel „prin atitudinea de ploconire față de Apus, unde știința burgheză s-a ocupat mai mult de

preferința acordată formalismului extremist. Fapt scandalos: „Nici un premiu nu a fost acordat reprezentanților artei realiste”, pictorul De Chirico, numind bienala „Muzeul groazei nr. 2”, considerând că „Muzeul groazei nr. 1” este galeria de artă contemporană de la Roma. Specialist în domeniul biologiei materialiste, Trofim D. Lîsenko (vezi T. D. Lîsenko, *Iarovizarea grâului de primăvară, orzului, ovăsului și meiului*, București, 1950) continua să se bucure de creditul științific al Institutului de Studii Româno-Sovietice, ca și învățătura micuirinistă, referințe cardinale pentru legătura dintre teorie și practică, dar și pentru teza potrivit căreia „cromozomii nu sunt decât o plăsmuire a imperialismului american”.

¹⁶ Lothar Rădăceanu (n. 19 mai 1899, Rădăuți-d. 24 august 1955, Helsinki, unde participa la o Conferință Interparlamentară) pe numele său adevărat Lothar Wuertzel sau Wurzer, etnic german (șvab), om politic; a fost Ministrul Muncii în Guvernul Constantin Sănătescu (2) (4 noiembrie-5 decembrie 1944), în Guvernul Nicolae Rădescu (6 decembrie 1944-28 februarie 1945), în Guvernele conduse de Petru Groza și în Guvernul Gheorghe Gheorghiu-Dej (2 iunie-28 iulie 1952). După Plenara din 26-27 mai 1952 nu a mai ocupat funcții importante. Membru titular al Academiei Române din 1955.

¹⁷ Lotar Rădăceanu, *Cu privire la „Dicționarul limbii române literare contemporane” și la fondul principal de cuvinte al limbii române*, „Limba română”, 4, anul V, iulie-august 1956, p. 35-48.

¹⁸ *Ibidem*, p. 37.

¹⁹ Werner Bahner, *Din istoria lingvisticii romanice*, „Limba română”, 5, anul V, septembrie-octombrie 1956, p. 13-22.

²⁰ Gheorghe Mihăilă (n. 7 septembrie 1930, Dăișoara, Brașov-d. 14 mai 2011, București), lingvist și filolog român, membru titular (2004) al Academiei Române.

romanistică decât de slavistică”,²¹ ignorându-se contribuțiile lui B. P. Hașdeu, Alexandru Cihac, I. Bogdan, O. Densușianu, Al. Rosetti, E. Petrovici²² s.a. Slavistul Pandele Olteanu aprecia echilibrat influența slavă asupra limbii române vechi, analizând cultura română în raport cu slavismul, „lucrare în care a pus accentul pe fondul autohton și romanitatea poporului român”.²³ Urmând firul cronologic al dezvoltării raporturilor slovaco-române/româno-slovace, autorul a inclus în acest „proces străvechi de osmoză”, extinderea elementului valah-românesc în Carpații de Nord-Vest și îndeosebi pe teritoriul Slovaciei. Părerea că menținerea celor trei genuri latine în limba română s-ar datora influenței slave, Al. Graur abandonând această explicație²⁴, fusese infirmată de I. Pătruț în comunicarea prezentată în ședința din 21 octombrie 1956 la „Kabinet pro moderni filologii” al Academiei cehoslovace de științe: *Despre genul «neutru» în limba română*,²⁵ pornind de la „faptele interne ale latinei populare și românei”. Poziție în dezacord cu teoria lui Al. Rosetti,²⁶ contrazisă de faptul că în limba română substantivele ambigene de origine slavă sunt în slavă de genul masculin, originea substantivelor masculine la singular și feminine la plural (*corn, lemn, semn, gât, templu, piele, pat*) datorându-se evoluției sistemului gramatical, de natură fonetică și morfologică, „mai ales al declinării, din limba latină populară în română”. Concluziile lui I. Pătruț: a. „Ambigenele românești își au începutul în latina populară. Între ambigenele românești și cele din italiană există o legătură genetică”; b. „Nu se poate vorbi de o contribuție slavă la menținerea neutrilor latinesc și la consolidarea lui în limba română”. Faptul că Eugen Seidel „nu a folosit totdeauna lucrări științifice de primă importanță, mulțumindu-se pentru limbile slave cu gramatici elementare pentru străini estompează” acele părți ale lucrării în care „fenomenele capătă o tratare originală și suficient de documentată”, scrie G. Mihăilă²⁷. „Studierea curajoasă și creatoare a faptelor de limbă, pe drumul generalizării lor pe baza metodologiei marxist-leniniste” (metoda generală a științelor sociale n.n.) îl înflăcărase pe academicianul V. V. Vinogradov să decreteze că limbii ruse îi revine un mare rol cultural și unificator în rândul celor aproape două sute de popoare și grupuri etnice ce formează marele stat sovietic. Studiul lui I.

²¹ G. Mihăilă, *Cronică și bibliografie, Dr. Eugen Seidel, Elemente sintactice slave în limba română*, „Studii și Cercetări de Lingvistică”, 3, anul IX, 1958, p. 351-378. Vezi și G. Mihăilă, *Problemele alcătuirii unui dicționar etimologic al împrumuturilor slave în limba română*, „Studii și Cercetări de Lingvistică”, nr. 2, anul IX, 1958; *Aspecte din lingvistica sovietică*, I, „Studii și Cercetări de Lingvistică”, nr.1, anul IX, 1958, în care sunt amintite erorile școlii marxiste.

²² În 1956, sub direcția acad. Emil Petrovici, Institutul de lingvistică al Filialei din Cluj a Academiei RPR editase *Atlasul Lingvistic Român, Serie nouă, vol. I-II și Micul Atlas Lingvistic, Serie nouă, vol. I*.

²³ P. Olteanu, *Rumunská kultura a Slovanstvo*, Bratislava, 1947, cf. Dagmar Maria Anoca, *Personalitatea profesorului Pandele Olteanu (1908-1995)*, „Romanoslavica” XLV, Editura Universității din București, 2009. Vezi și *Sur les éléments italiens et roumains dans les versions slaves de l'oeuvre „Fiore di virtù”*, în vol. *Actele Celui de-al XII-lea Congres Internațional de Lingvistică și Filologie Romanică*, București, Editura Academiei, 1971, p.115-119.

²⁴ „Limba română”, an III, 1954, nr. 1, p. 30.

²⁵ I. Pătruț, *Despre genul «neutru» în limba română*, „Cercetări de lingvistică”, anul I, 1-4, ianuarie-decembrie 1956, p. 29-40.

²⁶ Al. Rosetti, *Contribuții la o istorie științifică a limbii române. Influența limbilor slave meridionale*, București, 1950, p. 43.

²⁷ G. Mihăilă, *op. cit.* p. 576.

Șiadbei²⁸, *Contribuții la studiul latinei orientale*²⁹, reține faptul că în orientul grec limba latină a fost limba oficială până la 610 e.n, în timp ce la Roma, prin școli și profesorii greci, păturile înalte se elenizau, scriitorii greci (Diodor, Strabo, Epictet, Plutarh, Dioscurides s.a.) întrebunțând în textele lor numeroase cuvinte latine, limba juridică în Imperiul de Răsărit fiind copleșită de latinisme. O excludere filologică a tezei lui N. Iorga³⁰ despre traducătorul unic maramureșean sau nord-ardelean a cărților sfinte în limba română (*Psaltirea, Biblia, Evanghelia, Faptele apostolilor*), [...] „în alegerea și orânduirea împrumuturilor, în natura cuvintelor străine, în noțiunile de cultură ce se străvăd prin tălmăcire, se recunoaște un singur om: de bună seamă, un preot de sat care va fi știut slavonește”, aparține lui Ștefan Pașca³¹. „Informații istorice clare, scrie Ștefan Pașca, arată că traducerile în discuție din secolul al XVI-lea, finanțate de luterani și apoi de calvini, prezintă divergențe de ordin gramatical, lexical și frazeologic, precum și divergențe de natură topică în versiunile voronețeană și coresiiană, ceea ce confirmă „munca în colaborare” a „nește creștini buni”, cum recunoaște Coresi în predoslovnia sa la *Întrebare creștinească*, tipărită la 1559”³². Curajoasă este poziția științifică a lui D. Macrea³³ în sinteza realizărilor lingvisticii românești dintre cele două războaie mondiale referitoare la ipoteza filologului Al. Philippide despre formarea poporului și a limbii române, exclusiv în sudul Dunării, teză folosită frecvent în geopolitica austro-ungară împotriva continuității noastre în Dacia și a drepturilor istorice și naționale în Transilvania. Un specialist în epigrafie și indo-europeanistică, Ioan Iosif Russu³⁴, aprofundează realitățile etnice și demografice în fazele de tranziție de la perioada traco-dacă la cea romană, înlăturând echivocul toponimic al unor nume de râuri (Bega, Crișul Alb, Crișul Repede, Crișul Negru) „pentru care s-a formulat curioasa teorie a originii germanice”,³⁵ lansată de filologul austriac Th. von Grienberger (15 ianuarie 1855, Mittersill-21 noiembrie 1932, Viena), profesor de istorie, arheologie și lingvistică. Teorie dezvoltată de licențiatul în teologie, Constantin C. Diculescu (1880-1936), în monografia *Die Gepiden*, I, 1923, despre germanizarea Daciei, prin falsificarea etimologică a altor nume din spațiul etnic românesc, ca Sorca, Doftana, Galda, Amaradia, Crivadia, Cernădia și Lopadea, „tentative ce seamănă a etimologie populară și diletantism filologic”. Sunt câteva exemple care demonstrează continuitatea preocupărilor științifice ale dialectologilor români și echidistanța față de implicarea politicului în activitățile de

²⁸ Șiadbei I. (Ion), 1903-1977, lingvist și istoric literar român.

²⁹ „Studii și Cercetări de Lingvistică”, VIII, 1957, IX, nr.1, IX, nr. 2, 1958.

³⁰ N. Iorga, *Istoria literaturii religioase a românilor până la 1688 în Studii și documente cu privire la istoria românilor*, vol. VII, București, 1904, p. XVIII-XIX.

³¹ Ștefan Pașca (n. 20 martie 1901, Crișcior, județul Hunedoara-d. 6 noiembrie 1957, Cluj-Napoca), lingvist și filolog român, membru corespondent al Academiei Române.

³² Ștefan Pașca, *Probleme în legătură cu începutul scrisului în limba română. Versiunile românești din secolul al XVI-lea ale „Apostolului”*, „Cercetări de lingvistică”, anul II, ianuarie-decembrie 1957, p. 47-96.

³³ D. Macrea, *Lingvistica românească între cele două războaie mondiale. Școala clujeană*, „Cercetări de lingvistică”, tomul II, anul II, ianuarie-decembrie 1957, p. 9-22.

³⁴ Ioan Iosif Russu (n. 4 decembrie 1911, Săliște, Comitatul Turda-Arieș-d. 9 septembrie 1985, Cluj-Napoca), istoric, profesor universitar, arheolog român și membru al Institutului de Istorie din Cluj.

³⁵ I. I. Russu, *Nume de râuri din Vestul Daciei*, „Cercetări de lingvistică”, tomul II, anul II, ianuarie-decembrie 1957, p. 251-266.

cercetare. Același D. Macrea, de această dată în calitate de director al Institutului de Lingvistică din București al Academiei Române, organiza în 1955 o sesiune științifică în cinstea celui de al doilea Congres al P.M.R., arătând că „lucrările elaborate în diferitele domenii ale lingvisticii s-au realizat pe baza învățării marxiste, și prin adâncirea experienței lingviștilor sovietici”³⁶. În aceste condiții, *Colocviul de civilizații, literaturi și limbi romanice*³⁷ accentua originalitatea culturii române în cadrul civilizației romanice, precum și încetarea proslăvirii unei anumite civilizații sau arhetip de cultură. Renunțarea la teza „factorului național românesc” pe care Gheorghiu-Dej o teoretizase în 1946, în lucrarea *O politică românească de realizări democratice*, în favoarea internaționalismului marxist-leninist³⁸ și a ajutorului sovietic, îngrădea în fapt imperialismul cultural postbelic, evidențiind apartenența spațiului românesc la comunitatea civilizațiilor romanice. Fapt remarcat și de Șeful Diviziei Arte și Litere din UNESCO, Michel Dard, care aprecia România ca un „pământ al răscrucilor”³⁹ în care triplul aport al Greciei, Romei și creștinismului a stat la baza genezei unei spiritualități ce „se confundă cu cea a întregului Occident”. Dar, cum pe bună dreptate observa delegatul permanent al Venezuelei pe lângă UNESCO, Mariano Picón-Salas, în raportul *Aspecte ale civilizației romanice în țările Americii latine*, diversitatea și vitalitatea culturală (latino-americană n.n.) au fost determinate de circumstanțe și condiții istorice specifice care au făcut „ca produsele culturii să nu se supună întotdeauna sincronismului istoriei europene”. Raportul *Despre caracterele specifice ale literaturii române*⁴⁰ prezentat de Tudor Vianu evidențiază caracterul ei popular, esteticianul observând că specificul și caracteristicile unei literaturi nu exclud varietatea succesivă a curentelor, după cum nu unifică și nu limitează manifestarea temperamentelor artistice individuale, „scriitorii români având aptitudinea lor atât de marcată de a transcrie limba vorbită”, „absența unei literaturi de surse savante neîntrerupând contactul dintre inspirația savantă și cea populară”. Merită amintite și alte idei despre studiul literaturii comparate. Raportul profesorului Giuseppe Petronio, de la Universitatea din Cagliari, *Probleme actuale ale literaturilor romanice*, fără să nege metodele lui Baldensperger și Van Tieghem, atrăgea atenția că ele nu pot izbuti dacă se opresc „exclusiv asupra influențelor literare, asupra împrumutului de teme, asupra circulației motivelor, asupra imitațiilor de stil și de limbă, toate desigur, lucruri utile de știut, dar care nu sunt cu adevărat fecunde decât dacă ele se încadrează într-un studiu general al diverselor situații istorice și al diferențelor profunde pe care ele le determină”⁴¹. Singura cale, în opinia sa, consta în „examenul comparativ al diverselor literaturi în dezvoltarea însăși a istoriei lor

³⁶ Sesiunea științifică a Institutului de lingvistică al Academiei RPR ținută în cinstea celui de al II-lea Congres al Partidului Muncitoresc Român, „Limba Română”, 1, anul V, ianuarie-februarie 1956, p. 85 și urm.

³⁷ „Buletin al Comisiei Naționale a R.P. R pentru UNESCO”, nr. 3-4, 1960, p. 3-95.

³⁸ Arhivele Naționale ale României, *România. Retragerea trupelor sovietice, 1958*, coordonator prof. univ. dr. Ioan Scurtu, Tipo Moldova, Iași, 2010, p. 42.

³⁹ Jean Mouton, *Journal de Roumanie: 29 août 1939-19 mars 1946: la IIe guerre mondiale vue de l'Est, L'Age d'homme*, Lausanne, 1991, p. 33.

⁴⁰ „Buletin al Comisiei Naționale a R.P. R pentru UNESCO”, nr. 3-4, 1960, p. 26.

⁴¹ *Ibidem*, p. 18.

interioare... pentru a înțelege de ce și prin ce necesități istorice un același fenomen capătă o structură diferită în diferite țări”. Giuseppe Petronio va combate metoda indicată de E. R. Curtius (*Literatura europeană și evul-mediu latin*, Paris, 1956) care concepe „literatura europeană ca o neîncetată întoarcere la locurile comune, ceea ce ar face ca istoriografia și critica să trebuiască a-și propune ca sarcină – și aceasta ar fi o sarcină morală și politică mai mult decât una literară – de a «restaura amintirea» și de «a face simțit (...) a învăța rolul continuității în civilizație», procedeu care înhite și șterge diferențele, adică tocmai acel lucru prin care un scriitor, un curent, o literatură își capătă personalitatea sa precisă, neputând a fi confundată cu nici o alta”.⁴² Referatul prezentat de către Emil Petrovici⁴³ referitor la noile atlase lingvistice din România orientală bazat pe un chestionar de 2476 de întrebări formulate în fraze, din care 712 priveau fonetica, fonologia și morfologia, dovedea specialiștilor prezenți la București amplitudinea preocupărilor în domeniul geografiei lingvistice și „studiul dialectelor considerate ca sisteme, strâns legate între ele pe plan sincron”, autoritatea de care se bucurau lingviștii români implicați în elaborarea *Atlasului comun al limbilor slave și Atlasul lingvistic mediteranian*. Ideea avansată de Emil Petrovici, respectiv de realizare a *Atlasului lingvistic al tuturor limbilor din Europa*, era afină cu cea a raportorului spaniol Manuel Alvar de la Universitatea din Granada, interesat de salvarea dialectelor aflate pe punctul de a pieri.⁴⁴

Figura 1. Tudor Vianu, Carnet de membru al Academiei Române,
Colecțiile de Manuscrise ale Bibliotecii Academiei Române

⁴² *Ibidem*, p. 19.

⁴³ *Gramatica limbii române* din 1954, vol. I-II, avea o primă parte de Fonetice (eliminată la a doua ediție, 1956), redactată de E. Petrovici, care descria fonetica limbii române după modelul foneticii limbii ruse, cu o mulțime de consoane în trei serii și vreo 3 vocale.

⁴⁴ Marius Sala, *Probleme de lingvistică la Colocviul internațional de civilizații, literaturi și limbi române, București, 14-19 septembrie 1959*, „Studii și Cercetări Lingvistice”, nr. 1, anul XI, 1960. Necesitatea colaborării internaționale în munca de alcătuire a atlaselor lingvistice (introducerea de întrebări comune în diferitele atlase române, alcătuirea unui atlas al României, a unui atlas lingvistic balcanic, a unui atlas lingvistic mediteranian sau a unui atlas lingvistic al întregii lumi) a fost susținută de M. Sala, G. Rohlfs, Al. Rosetti și R. Jakobson. În ce-l privește pe Álvaro Galmés de Fuentes, contribuția sa este menționată în ultima zi a lucrărilor colocviului care a abordat problema substratului etnic în referatele prezentate de G. Rohlfs, Bertil Malmberg și Serafim da Silva Neto, la capitolul discuții, alături de Roger Caillois, P. Aebischer, Iorgu Iordan, G. Ivănescu, Al. Rosetti, D. Macrea și Florica Dimitrescu-Niculescu.

Scrisoarea adresată de Álvaro Galmés de Fuentes, la 31 octombrie 1959, lui Tudor Vianu⁴⁵, cordială, dezvăluie rolul catalizator pe care esteticianul român și l-a asumat în stimularea și menținerea legăturilor intelectualilor români cu elitele europene, aspect mai puțin cercetat de istorici. Departe de a fi neglijabil, anacronismul dictaturii franchiste nu era de natură să stimuleze contactele dintre intelectualii români și spanioli, prezența delegației iberice la București având în 1959 semnificația unei încercări de atenuare a relațiilor cu Spania, țară predilectă pentru exilul românesc. În ciuda fluctuațiilor generate de fosa abisală a războiului rece⁴⁶, cuvintele lui Álvaro Galmés de Fuentes evocă instituția prieteniei dintre două spirite aparținând aceleiași civilizații romanice, surclasând vrăjmășiile istoriei care a traumatizat Europa jumătate de secol.

„Prea iubite prieten: Cu mare întârziere mă achit astăzi de datoria de a-mi manifesta recunoștința față de Dv., exprimată prin aceste rânduri. Copleșit de lucrări întârziate, după lunga mea absență din vară, nu am putut scrie până acum această scrisoare. Cred că nu e nevoie să vă spun că recunoștința mea este imensă pentru faptul de a-mi fi oferit ocazia de a vizita această țară, după știința mea, ultima dintre cele romanice, care însă mi-a lăsat o aminire de neșters și dorința de a putea repeta vizita. Din toată inima vă mulțumesc deasemeni pentru toate atențiile cu care m-ați copleșit cu o delicată amabilitate în timpul șederii mele în România. Multe mulțumiri pentru tot și, cred că nu e nevoie să vă mai spun, că mă aveți cu totul la dispoziție pentru orice ați avea nevoie de pe aceste meleaguri. O cordială îmbrățișare, Álvaro Galmés de Fuentes”.

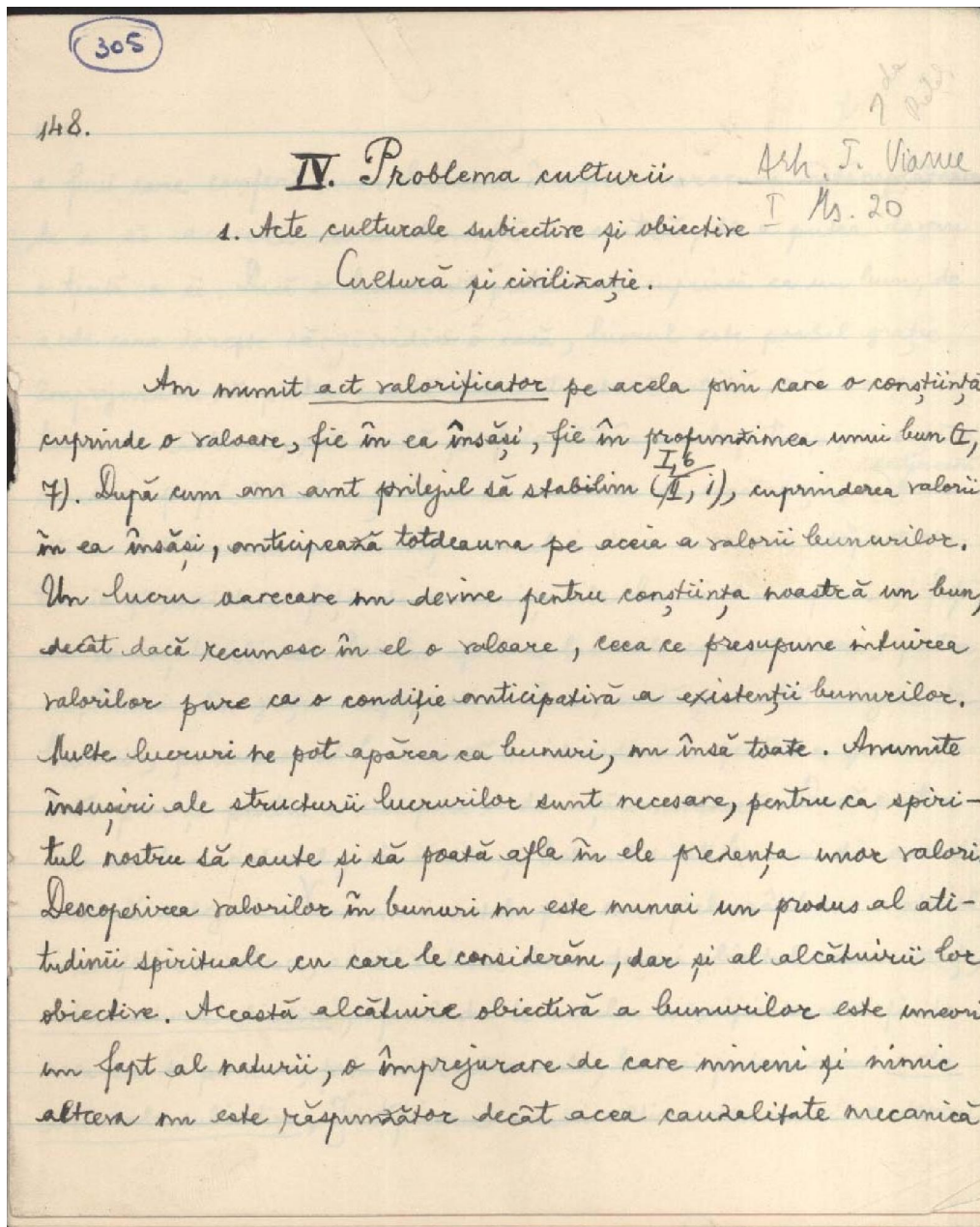
Succesul înregistrat de *Colocviul de civilizații, literaturi și limbi romanice* și autoritatea școlii românești de lingvistică vor contribui la alegerea capitalei României ca gazdă a celui de al XII-lea *Congres Internațional de Lingvistică și Filologie și Romanică*, desfășurat între 15-20 aprilie 1968, unul dintre cele mai impresionante ca număr de participanți: peste o mie de lingviști din 40 de țări și 380 comunicări prezentate, din care 130 vor aparține romaniștilor români. În raportul *L'importance du roumain pour les études de linguistique romane*, Iorgu Iordan⁴⁷ va reexamina poziția limbii române în spațiul României, explicând că, în ciuda izolării de restul popoarelor aparținând acestei civilizații,

⁴⁵ BAR cota S.37/MCXLV; hârtie cu antetul „Universidad de la Laguna, Facultad de Filosofía”, 1 filă; 22,5 x 16,5 cm. Text scris cu cerneală albastră, autograf, semnat. Documentul provine de la Petre Alexandrescu (1930-2009), eminent arheolog și elenist, istoric al Antichității, căsătorit cu Maria Alexandrescu Vianu, care l-a donat BAR București. Petre Alexandrescu a fost Membru corespondent al Institutului Arheologic German, membru al Institutului de Studii Avansate din Princeton, membru al Societății Române de Studii Clasice și vicepreședinte al Comisiei Naționale a Monumentelor Istorice (1997-2000).

⁴⁶ Centrul de la Sibiu pentru Studii de Pace, *Reino de España, Elemente de identificare*, www.cssp.ro; este de amintit că la 4 aprilie 1946 guvernul de la București a rupt relațiile diplomatice cu guvernul generalului Franco, la 22 mai 1946 recunoscând guvernul Spaniei în exil și la 10 octombrie 1947 stabilind relații diplomatice la nivel de legăție.

⁴⁷ Alexandru Graur, „L'importance du roumain pour les études de linguistique romane”, *Chronica*, în *Les Travaux du Congrès International de Linguistique et Philologie Romanes, Bucarest, 15-20 avril 1968*, p. 275.

limba română a rămas latină ca și alte limbi romanice, latinitatea fiind intrinsecă limbii noastre. Condițiile istorice, sociale și politice din ultimile trei secole au facilitat raporturile cu alte țări romane făcând posibil fenomenul „relatinizării” limbii române, examinarea numeroaselor elemente lexicale pe care limba rusă le-a transmis în veacurile al XVIII-lea și al XIX-lea arătând că română nu a conservat decât ceea ce și în rusă nu era decât de origine romană.

149.

a firii care conferă unor lucruri întrucâtva oarecum întâmplătoare de a se acorda cu o dorință a noastră, de a putea deveni o țintă a ei. Dacă o bucată de piatră este surprinsă ca un bun, de acele care doresc să-și ridice o casă, lucrul este posibil grație împrejurării că piatra posedă acea structură solidă, rău conducătoare de căldură, rezistentă și friabilă în același timp, care făcând-o proprie întrebuințării ei ca material de construcție, o ^{destinează} ~~face~~ să se întâlnească cu dorința omului de a avea un adăpost statornic și rezistent față de amănătarile lumii din afară și față de variațiile climai. Dar în afară de lucrurile care pot deveni, pentru om, bunuri, din grație neșteptată a firii, există și o altă categorie de bunuri, pe care omul le creează cu dinadinsul pentru a putea preveni întâmplarea și pentru a satisface o dorință omenească. Dacă piatra este un bun natural, cărămida și betonul sunt bunuri din această ultimă categorie. Vom omni actele prin care prelucrând un material, îi conferim o valoare, adică virtutea de a deveni obiectul unor dorințe, acte culturale obiective, opunându-le actelor valorificatoare definite mai sus și pe care, prin contrast cu ele, le mai putem omni acte culturale subiective. Justificarea acestei ultime denumiri va deveni

Figura 2-3. Tudor Vianu, fragment de manuscris,
Colecțiile de Manuscrise ale Bibliotecii Academiei Române

Alexandru GAVRILESCU, cercetător independent
Oana-Lucia DIMITRIU, Biblioteca Academiei Române